

Збірник матеріалів конференції

КАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

**II Міжнародна науково-практична конференція
“Спільне і відмінне у філологічній картині світу слов’ян”
in memoriam проф. Миколи Лесюка**

**II Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt.
Podobieństwa i różnice w filologicznym obrazie świata Słowian
in memoriam prof. Mykoły Łesiuka**

27 лютого 2026 року

*Рекомендовано рішенням Вченої ради Факультету філології
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 10 від 23.04.2026 р.)*

«Спільне і відмінне у філологічній картині світу слов'ян» in memoіam проф. Миколи Лесюка: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції / упор. Н. Щербій. Івано-Франківськ: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2026. 364 с.

Збірник II Міжнародної науково-практичної конференції «Спільне і відмінне у філологічній картині світу слов'ян» in memoіam проф. Миколи Лесюка містить матеріали, присвячені актуальним методологічним та теоретичним питанням у галузі славістики, зокрема мовознавства, літературознавства, перекладознавства, соціолінгвістичним та глоттодидактичним дослідженням слов'янських мов. Окрема секція була виділена для перших наукових спроб студентських славістичних студій. Конференція зібрала науковців, як досвідчених, так і початківців з різних міст України та 6 країн світу – Польщі, Словенії, Австрії, Болгарії, Чехії. Збірник призначений для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та всіх, хто цікавиться проблемами славістики .

Упорядник:

Наталія ЩЕРБІЙ – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри слов'янських мов Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

© Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2026

ЛЕСЮК ЮЛІЯ, ПЕЛЕХАТА ОЛЕНА БОЙКІВСЬКІ КОЛОМІЙКИ: ЖАНРОВИЙ, ЛЕКСИЧНИЙ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ.....	283
ТКАЧЕНКО МАКСИМ ХУДОЖНЯ РЕЦЕПЦІЯ ПСИХОАНАЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ДРАМАТУРГІЇ	287
ТОРЧИНСЬКА НАТАЛІЯ ЕТНІЧНІ СТЕРЕОТИПИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ	291
ТОРЧИНСЬКИЙ МИХАЙЛО ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЛАСНИХ ОСОБОВИХ НАЗВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	295
ТУРНЯК ЛАРИСА ЗАПОЗИЧЕННЯ В ПОЛЬСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ, ЇХ ПЕРЕКЛАД	299
УКРАЇНЕЦЬ КАТЕРИНА, МОРОЗ ТЕТЯНА МІЖМОВНІ ОМОГРАФИ ТА ОМОФОНИ У ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: ЛЕКСИЧНІ ПАСТКИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХНЬОГО ПОДОЛАННЯ.....	303
ФЕДОРЧУК ІРИНА, ГОРЯЧОК ІННА СТРАТЕГІЯ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОКОЛІННЯ Z У СУЧАСНОМУ ПОЛЬСЬКОМУ МОЛОДІЖНОМУ РОМАНІ.....	308
ХОМІК ОЛЕНА ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПАРАМЕТРИ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНЦІВ, ЧЕХІВ І ПОЛЯКІВ	311
ЧИК ДЕНИС СПРОТИВ У СВІТАХ УЯВНОГО: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТОТАЛІТАРНОГО ДОСВІДУ У НАУКОВІЙ ФАНТАСТИЦІ СТАНІСЛАВА ЛЕМА ТА УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ	315
ШЕСТАКОВА КАТЕРИНА, СТАНІСЛАВОВА ЛЮДМИЛА СИСТЕМНА КЛАСИФІКАЦІЯ ХРЕМАТОНІМІЧНИХ ОДИНИЦЬ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	319
ШУЛЯК СВІТЛАНА СИМВОЛІКА <i>ХЛІБА-СОЛІ</i> В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ ЗАМОВЛЯНЬ	323
ЩЕКАНЬ ЮЛІЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ ТОКАРЧУК ЯК ФОРМА ДІАЛОГУ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ТРАДИЦІЄЮ	327
ЮРЧИШИН ОЛЬГА, КОРПАЛО ОКСАНА ФОНЕТИЧНІ ТРУДНОЩІ УКРАЇНЦІВ У ВИВЧЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	330
ПЕТРОВА ЕЛКА ЛЕКСИКАЛНАТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НА СЛАДКОТО ЧРЕЗ КОНЦЕПТА МЕД В БЪЛГАРСКИЯ И ЧЕШКИЯ ЕЗИК	334
SZKICKA IRYNA WSPÓŁCZESNE WYZWANIA I PERSPEKTYWY BADAŃ JEDNOSTEK PAREMIOLOGICZNYCH	338
ХОЛОД УЛЯНА ДИНАМІКА МОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У ЧЕСЬКИХ СТУДЕНТІВ-УКРАЇНІСТІВ В УМОВАХ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ УКРАЇНО-ЧЕСЬКИХ КОНТАКТІВ ПІСЛЯ 2022 РОКУ	343
MAĐRY WOJCIECH KSIĄDZ STANISŁAW KOZIEROWSKI (1874-1949) POZNAŃSKI BADACZ NAZW MIEJSCOWYCH NA TERENACH ZACHODNIEJ SŁOWIAŃSZCZYZNY.....	347
РУДЭНКА АЛЕНА УСХОДНІЯ ТЭРЫТОРЫІ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ У ПІСТАРЫЧНЫХ ТЭКСТАХ XVI-XVII СТСТ.....	352

Iryna SZKICKA

dr hab. nauk filologicznych, prof.

Zachodnioukraiński Uniwersytet Narodowy w Tarnopolu

WSPÓŁCZESNE WYZWANIA I PERSPEKTYWY BADAŃ JEDNOSTEK PAREMIOLOGICZNYCH

Do dziś poglądy na obiekt badawczy frazeologii w językoznawstwie pozostają zróżnicowane. Za jego szerokim rozumieniem opowiadają się m.in. S. Skorupka [4], L. Skrypnyk [10], S. Bąba [1], W. Chlebda [3], W. Użczenko i D. Użczenko [11] oraz A. M. Lewicki [3], zaliczając do frazeologii wszelkie odtwarzalne konstrukcje językowe, w tym jednostki paremiologiczne. Wąskie ujęcie frazeologii nie przewiduje włączania w jej zakres wypowiedzeń o charakterze niefrazeologicznym, które korelują ze strukturami predykatywnymi. U podstaw takiej interpretacji leżą specyficzne właściwości jednostek paremijnych, które — będąc znakami systemu językowego i fenomenami semantycznymi — odznaczają się określoną naturą składniową oraz «jawią się jako mikroteksty (małe formy folklorystyczne)» [5, s. 9]. Z tego względu badacze oddzielają jednostki paremijne od leksykalnej i frazeologicznej warstwy języka.

Ogólnie rzecz biorąc, frazeologizmy stanowią najbardziej złożone jednostki języka, a system frazeologiczny ma charakter kontrowersyjny, co przejawia się w asymetrii treści i formy oraz w zjawiskach przejściowych w sferze paremiologii. Sprawia to, iż zasadne jest zaliczenie paremii do odrębnego podsystemu językowego.

Jednostki paremijne w językoznawstwie również są rozpatrywane niejednolicie. W szerokim ujęciu rozumie się przez nie teksty folklorystyczne lub literackie (książkowe), które mogą funkcjonować autonomicznie. Wąski punkt widzenia sytuuje paremie wyłącznie jako przysłowia i powiedzenia. Na przykład O. Seliwanowa analizuje paremie z pozycji lingwistyki kognitywnej, definiując je jako utrwalone, odtwarzalne jednostki o strukturze zdaniowej, w szczególności

przysłowia. Badaczka zalicza do paremii także frazeologizmy i leksemy [9, s. 242]. Podzielamy pogląd na paremie jako struktury predykatywne, które oznaczają uogólnione sytuacje komunikacyjne, korelujące z «fenomenami precedensowymi, opierającymi się na wiedzy ogólnej komunikantów oraz determinującymi strategię zachowań moralnych każdego człowieka i społeczeństwa jako całości» [5, s. 5].

Pojęcie jednostki paremijnej obejmuje zróżnicowane gatunki. Mowa tu o przysłowia i powiedzeniach, aforyzmach, przygaduszkach, wierzeniach, przepowiedniach ludowych, zaklęciach (zamawianiach), banialukach, życzeniach, powinszowaniach i in. Wszystkie one jawią się jako znaki, odznaczając się zmatrycowaniem (kliszowością) oraz odtwarzalnością w języku.

Mimo bogatego dorobku badaczy w zakresie frazeologii, a w szczególności paremiologii, wciąż pozostaje szereg nierozstrzygniętych kwestii. Należą do nich: 1) zróżnicowane podejścia do definiowania granic i zakresu frazeologii oraz określenie miejsca paremii w jej strukturze; 2) klasyfikacja jednostek paremijnych według różnych kryteriów, wyodrębnienie ich odmian gatunkowych oraz zdefiniowanie zakresu pojęcia «jednostka paremijna» (zob. na ten temat [6; 8; 7]); 3) rozgraniczenie aspektu stricte językoznawczego od literaturoznawczego w paremiologii i, co za tym idzie, pozycjonowanie paremii jako jednostek języka bądź tekstów folklorystycznych; 4) przeciwstawienie paremiologii uzualnej paremiologii indywidualno-autorskiej; 5) rozdźwięk między osiągnięciami naukowymi w badaniu specyfiki strukturalno-semantycznej paremii a ich charakterystyką funkcjonalną i pragmatyczną z uwzględnieniem aspektów etnicznych, psychologicznych, socjologicznych oraz kulturoznawczych; 6) badanie paremii w ujęciu diachronicznym i synchronicznym; 7) wyłonienie aspektów uniwersalnych (ogólnoludzkich) oraz narodowo zabarwionych w jednostkach paremijnych, a także ich analiza przez pryzmat innych kultur.

Wielu badaniom z zakresu frazeologii i paremiologii brakuje systemowości oraz precyzyjnego wyodrębnienia kryteriów odróżniających jednostkę

frazeologiczną od związku wyrazowego (składniowego) i zdania. Niekiedy trudność sprawia określenie właściwości gatunkowych utrwalonych jednostek językowych, na przykład rozgraniczenie wśród nich przysłów, powiedzeń, idiomów itp. Problem komplikuje dodatkowo istnienie przysłów mających formę zdań niepełnych oraz frazeologizmów reprezentowanych przez połączenia wyrazowe, które przypominają jednostki zdaniowe.

Równie istotna jest poprawna interpretacja jednostki frazeologicznej, analiza jej symboliki oraz obrazowości, co z biegiem czasu staje się coraz bardziej problematyczne. Wynika to nie tylko z ewolucji systemu leksykalnego języka, lecz także ze zmian realiów życia ludzi, ich światopoglądu oraz sposobów percepcji rzeczywistości. Jak zauważa J. Łozowicka: «pierwotne znaczenie dosłowne wielu dawnych przysłów zostało stopniowo wyparte przez nowe wibracje znaczeniowe, które rozwinęły się w wyniku adaptacji utworu do nowych czasów» [7, s. 24]. Podczas prowadzenia badań komparatywnych nad jednostkami frazeologicznymi, w tym paremijnymi, należy uwzględniać również mentalność narodu oraz specyfikę werbalizacji konceptów w danym kontekście kulturowym. Nie zawsze jest to zadanie łatwe dla lingwisty, gdyż wymaga od niego głębokiego zanurzenia w porównywanych kulturach.

Zdefiniowanie trudności, z którymi mierzą się badacze materiału frazeologiczno-paremiologicznego, pozwala na nakreślenie perspektyw dalszych studiów naukowych w tej dziedzinie językoznawstwa. Do aktualnych zadań współczesnej paremiologii można zaliczyć: 1) badanie paremii przez pryzmat kultury i mentalności (mowa o uzupełnianiu językowego obrazu świata o interpretacje narodowe, wyodrębnianiu archetypów i stereotypów świadomości etnolingwistycznej oraz charakterystyce środków ich werbalizacji); 2) badanie paremii z perspektywy etymologicznej, co zakłada ustalenie pochodzenia jednostek paremijnych w różnych językach, śledzenie zmian w ich formie i semantyce oraz identyfikację czynników warunkujących te przekształcenia, powstawanie znaczeń wtórnych oraz wariacji form; 3) odkrywanie potencjału

pragmatycznego jednostek paremijnych w ujęciu synchronicznym i diachronicznym, a także wyjaśnianie specyfiki ich funkcjonowania w różnych sytuacjach; 4) tworzenie i zestawianie typów paremijnych na materiale różnych języków; 5) badanie specyfiki semantyki jednostek paremijnych za pomocą konceptów oraz z pozycji lingwistyki genderowej; 6) rozstrzygnięcie kwestii wieloznaczności i wariantywności paremijnej; 7) poszukiwanie synonimów jednostek paremijnych oraz ich odpowiedników w innych językach pokrewnych i niespokrewnych; 8) analizę trudności w określaniu pierwotności powstania oraz dalszej dyfuzji identycznych lub zbliżonych pod względem formy i treści jednostek paremijnych w różnych językach. Ponadto interesujące poznawczo może być ujawnienie dyskursywno-kognitywnych mechanizmów interakcji paremiologii i lingwopoetyki oraz wskazanie wielofunkcyjności tekstów paremijnych i specyfiki ich modyfikacji w komunikacji masowej i indywidualnej [5, s. 15].

Podsumowując, aktualna problematyka paremiologii obejmuje badanie przysłów i powiedzeń w aspektach kulturoznawczym, etnolingwistycznym, genderowym oraz kognitywnym; analizę ich pochodzenia oraz zestawianie w ujęciu synchronicznym i diachronicznym; badanie czynników warunkujących zmiany strukturalno-semantyczne oraz powstawanie znaczeń wtórnych; wyjaśnianie pragmatycznej specyfiki ich funkcjonowania; porównywanie typów paremijnych w różnych językach; rozstrzyganie problemów wieloznaczności i wariantywności, a także poszukiwanie odpowiedników i synonimów w językach pokrewnych i niespokrewnych.

BIBLIOGRAFIA

1. Bąba S. *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1989. 214 s.
2. Chlebda W. *Frazeologia a kultura*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 1997. 156 s.
3. Lewicki A. M. *Studia z polskiej frazeologii*. Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM 2009. 226 s.

4. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1967. T. 1-2.
5. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія: навч. пос. для студ. філол. спец. вищих навчальних закладів / за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.
6. Лабашук О. В. Українська примовка: Особливості побутування та функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук зі спеціальності 10.01.07 / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2001. 16 с.
7. Лозовицька Я. В. Українські прислів'я та приказки: генеза жанру: дис. на здобуття ступеня д-ра філософії з галузі знань «03 Гуманітарні науки за спец. 035 Філологія» / Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Львів, 2023. 221 с.
8. Остроушко О. А. Семантико-синтаксична структура текстів українських замовлянь: автореф. дис. канд. філол. наук / Дніпропетровський нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2002. 22 с.
9. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): монографія. Київ. Черкаси: Брама, 2004. 276 с.
10. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ: Наукова думка, 1973. 280 с.
11. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посібн. Київ: Знання, 2007. 494 с.

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

«Спільне і відмінне у філологічній картині світу слов'ян»
in memoriam проф. Миколи Лесюка

27 лютого 2026 року

м. Івано-Франківськ

Упорядник *Наталія Щербій*